
DEMITOLOGIZACIJA NESPOJIVOSTI LJUBAVI I NASILJA U
OBITELJSKOM KONTEKSTU: TEOLOŠKI PRISTUP

Jadranka Rebeka Anić, Split

Institut društvenih znanosti "Ivo Pilar"
Centar Split
e-mail: rebeka.anic@pilar.hr

UDK: 265.5 : 316.624
265.5 : 177.6
Izvorni znanstveni rad
Primljeno 3/2010.

Sažetak

*Članak se bavi pitanjem "mitova" o obiteljskom i partnerskom nasilju i njihovom "demitologizacijom", odnosno znanstvenom pro-
vjerom niza uvjerenja, postavka ili učenja o nasilju kao i teološkim
opravdanjem supostojanja ljubavi i nasilja u partnerskom odnosu.*

*U članku su prvi put predstavljeni ishodi istraživanja o mitovima
o obiteljskom nasilju koje je Franjevački institut za kulturu mira na
općoj populaciji u Republici Hrvatskoj proveo krajem godine 2005.
Prema ovom istraživanju ispitanici u najvećem broju podržavaju
mit da ljubav i nasilje ne idu zajedno. U podržavanju tog mita
nema statistički značajnih razlika prema spolu, obrazovanju, dobi
i religioznosti. Razlike koje se pojavljuju ukazuju na tendenciju da
su to mišljenje sklonije podržati žene, mladi, visoko obrazovani i
ateisti. Statistički značajna razlika pojavljuje se samo u odnosu na
pokrajinu. U većem broju nego drugi ovaj mit podržavaju stanovnici
Istre i Primorja. Za tumačenje tih razlika potrebna su dodatna
istraživanja.*

*Budući da razna istraživanja upućuju da u partnerskom odnosu
mogu su-postojati i ljubav i nasilje te da partneri u tumačenju toga
paradoksa uz kulturalne rabe i kršćanske sadržaje, osobito Isusov
križ, u trećem se dijelu članka na okosnici teologije nasljedovanja
Isusove patnje i križa Jürgena Moltmanna, propituje i osporava
opravdanost takvoga tumačenja.*

*Ključne riječi: mit, nasilje, ljubav, partnerstvo, obitelj, križ,
patnja, uskrснуće, nasljedovanje.*

UVOD

*Nasilje u obitelji ozbiljan je društveni problem, ali i teološko-
pastoralni jer nasilje pogađa i pojedinca kao osobu, sliku Božju,*

i obitelj kao temeljnu stanicu društva, kao *kućnu crkvu*,¹ *domaće svetište Crkve*.² U suzbijanje nasilja u obitelji, društvo se uključuje na različite načine. Jedan od njih je i razgradnja tzv. mitova o nasilju, odnosno znanstvena provjera niza uvjerenja, postavka ili učenja o nasilju,³ budući da takvi mitovi mogu utjecati i na strategije prevencije i na programe rehabilitacije i počinitelja i žrtava obiteljskoga nasilja.

Razgradnja mitova o nasilju ukazuje na kulturalne i religijske obrasce koji pogoduju kako stvaranju i održavanju tih mitova, tako i iznalaženju strategija za ostajanje u nasilnom odnosu. S kršćanskoga stajališta pozornost izaziva mit da se ljubav i nasilje u partnerskom odnosu isključuju budući da istraživanja taj mit osporavaju te da se u tumačenju i osmišljavanju partnerskog odnosa u kojemu uz nasilje postoji i ljubav, uz kulturalne rabe i kršćanski sadržaji. U tome se suznačju osobito poziva na Isusov križ. Isus koji na križu iz ljubavi strpljivo podnosi nasilje i time donosi spasenje, stavlja se kao uzor žrtvama obiteljskoga nasilja, osobito ženama. Svojom ljubavlju i strpljivim podnošenjem patnje žene trebaju spasiti nasilnoga partnera, odnosno, obitelj. Cilj je ovoga članka teološko propitivanje opravdanosti takvog tumačenja.

Prvi dio članka sadrži prikaz istraživanja mitova o nasilju općenito dok je u drugome dijelu članka pozornost usmjerena na analizu mita da *ljubav i nasilje ne idu zajedno*. U tom su dijelu predstavljeni ishodi anketnog istraživanja *Franjevačkog instituta za kulturu mira* o mitovima o nasilju općenito i mita da *ljubav i nasilje ne idu zajedno*. Treći dio članka sadrži promišljanje o značenju Isusova križa u suznačju partnerskoga nasilja, a na temelju postavka Jürgena Moltmanna o značenju nasljedovanja Isusove patnje i križa. Svrha je ukazati na teološka tumačenja koja osporavaju rabljenje religioznih simbola za opravdavanje nasilja i koja potiču kako žrtve, tako i počinitelje i sve one koji imaju utjecaj na oblikovanje svijesti i društvenih struktura da iziđu iz

---

¹ Usp. Drugi vatikanski koncil, *Lumen gentium. Dogmatska konstitucija o Crkvi* (21. XI. 1964.), br. 11, u: *Dokumenti*, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 2008.

² Usp. Drugi vatikanski koncil, *Apostolicam actuositatem. Dekret o apostolatu laika* (18. XI. 1965.), br. 11, u: *Dokumenti*, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 2008.

³ Navedeno tumačenje izraza "mit o nasilju" Marina Ajduković preuzima iz: Ola W. Barnett – Cindy L. Miller-Perrin – Robin D. Perrin, *Family Violence Across the Lifespan*, Thousands Oaks, Sage, 1997. (usp. Marina Ajduković, Mitovi i činjenice o nasilju nad ženom, u: Marina Ajduković – Gordana Pavleković, *Nasilje nad ženom u obitelji*, Zagreb, Društvo za psihološku pomoć, 2004., 43).

začaranoga kruga nasilja i da osiguraju strukture koje nasilje onemogućavaju.

1. MITOVI I ČINJENICE O NASILJU – PREGLED ISTRAŽIVANJA

Za različita uvjerenja, usvojene postavke, tvrdnje ili učenja o pojavama koje se ne temelje na provjerenim činjenicama, ali pružaju prikladna, pojednostavljena objašnjenja nasilja, u literaturi se učestalo rabi izraz *mitovi o nasilju*.⁴ Kada se mitovi ponavljaju dovoljno često, postaju opće prihvaćena mudrost i poprimaju privid dobro utemeljenih činjenica.⁵ “Demitologizacija” mita o nasilju u tom kontekstu ima značenje znanstvene provjere uobičajenih načina poimanja nasilja. Tako shvaćeno, cijela povijest istraživanja obiteljskog nasilja postaje neka vrsta “demitologizacije”, odnosno znanstvene provjere vladajućih postavka o nasilju.

Prvi mit s kojim su se istraživači obiteljskog nasilja morali suočiti bio je mit o obitelji u kojoj vlada sklad, ljubav, podrška i razumijevanje i u kojoj se nasilje ne može događati. Taj je mit doveden u pitanje šezdesetih godina dvadesetoga stoljeća, što je izazvalo žestoko protivljenje javnosti.⁶ Neugodna činjenica da se nasilje može događati u obitelji, pokušala se protumačiti tako da se radi o rijetkim slučajevima ili o obiteljima nižega društveno-ekonomskoga statusa ili o obiteljima u kojima su pojedinci psihički bolesni. Prema Richaru J. Gellesu i Miriam K. Ehrenstaft istraživanja

⁴ O tome svjedoče i naslovi članaka (primjerice: *Understanding Community-Specific Rape Myths: Exploring Student Athlete Culture, Myths and Stereotypes of Actors involved in Domestic violence, Intimate partner violence: Persistence of myths and implications for intervention, Rape Myth Acceptance*, itd.) kao i katalozi “mitova” koji se mogu naći na web stranicama (primjerice: <http://www.mchenrycountyturndpoint.org/myths.html>; <http://www.mup.hr/1132.aspx>) (15. II. 2010.).

⁵ Usp. Marina Ajduković, *Mitovi i činjenice o nasilju nad ženom*, 43.

⁶ Jedan od svjetski poznatih istraživača obiteljskoga nasilja Murray A. Straus svjedoči da je i sam vjerovao u taj mit i koliko je bio iznenađen kad je nakon dugogodišnjega znanstvenog proučavanja obitelji otkrio obiteljsko nasilje: “Bila je 1968. i znanstvenici još nisu otkrili ‘obiteljsko nasilje’. U to sam vrijeme studirao obitelj gotovo 20 godina, ali sam toliko bio prožet idejom obitelji kao mjesta ljubavi i podrške da (...) nisam zapazio da je obitelj i mjesto nasilja. (...) Do onoga što sam nazvao ‘paradoks obiteljskog nasilja’ – ideje da je obitelj više nego sve civilne ustanove i mjesto najveće ljubavi i mjesto najvećeg nasilja, palo mi je na pamet tek četiri godine kasnije” (Murray A. Straus, *Bucking the tide in family Violence research*, u: *Trauma, Violence & Abuse*, 9 (2008.) 4, 191-213, ovdje 199).

šezdesetih godina bavila su se stoga mitom o obiteljskome nasilju kao rijetkoj pojavi ograničenoj samo na mentalno bolesne i/ili siromašne osobe, i to bilo da se radi o istraživanju nasilja nad djecom, bilo o istraživanjima o zlostavljanju žena. Ishodi tih istraživanja pokazali su da je obiteljsko nasilje ekstenzivni fenomen koji se javlja u svim kulturama, religijama, etničkim skupinama, prihodovnim razinama, seksualnim orijentacijama, dobnim skupinama i obrazovnim razinama.⁷

Istraživanja obiteljskoga nasilja nakon sedamdesetih godina bavila su se mitovima kao što su: obiteljsko se nasilje događa samo u obliku fizičke agresije;⁸ stvarni su uzroci obiteljskoga nasilja alkohol i droga;⁹ ako žrtva zbilja želi zaustaviti nasilje, može to jednostavno učiniti napuštanjem zlostavljača;¹⁰ zlostavljanje je izolirano ponašanje;¹¹ zlostavljanje se može zaustaviti tečajevima

---

⁷ Reference o tim istraživanjima vidi u: Richar J. Gelles, *Violence in the Family: A Review of Research in the Seventies*, u: *Journal of Marriage and the Family*, 42 (1980.) 4, 873-885; Miriam K. Ehrenstaft, *Intimate partner violence: Persistence of myths and implications for intervention*, u: *Children and Youth Services Review*, 30 (2008.) 3, 276-286.

⁸ Otkrilo se da su emocionalno, psihološko, ekonomsko nasilje i kontrola nad žrtvom opasniji za žrtvu nego psihičko nasilje (usp. S. L. Williams – I. H. Frieze, *Patterns of violent relationship, psychological distress, and marital satisfaction in national sample of men and women*, u: *Sex Roles*, 52 (2005.) 11-12, 771-784.

⁹ Na temelju analize opsežne literature o povezanosti droge, alkohola i nasilja Robert Nash Parker i Kathleen Auerhahn ukazuju da na nasilničko ponašanje znatno više utječe društveno ozračje nego konzumiranje alkohola ili bilo koje droge (usp. Robert Nash Parker – Kathleen Auerhahn, *Alcohol, Drugs, and violence*, u: *Annual Review of Sociology*, 24 (1998.), 291-311). Da pri tumačenju veze alkohola i nasilja treba uzeti u obzir kombinaciju kulturalno konstruirane muškosti i kulturalne tolerancije nasilničkoga ponašanja pod utjecajem alkohola, ukazuje u svom istraživanju Sarah Galvani, *Responsible disinhibition: Alcohol, men and violence to women*, u: *Addiction Research and Theory*, 12 (2004.) 4, 357-371. Tumačenje zašto se nasilje može povezati s alkoholom vidi u: Craig A. Field – Raul Caetano – Scott Nelson, *Alcohol and Violence Related Cognitive Risk Factors Associated With the Perpetration of Intimate Partner Violence*, u: *Journal of Family Violence*, 19 (2004) 4, 249-253.

¹⁰ Žrtve su često u većoj opasnosti nakon što napuste zlostavljača (usp. Angela R. Gover, *Domestic Violence. 21st Century Criminology: A Reference Handbook (2000)*, u: http://sage-ereference.com/criminology/Article_n55.html (17. 09. 2009.), 5.

¹¹ Zlostavljanje se rijetko događa samo jednom. Zlostavljači rabe cikluse moći i kontrole da bi zadržali svoje partnere u odnosu (usp. Angela R. Gover, *Domestic Violence*, 5). Minna Piispa navodi studije koje potvrđuju eskalaciju nasilja tijekom trajanja odnosa, ali napominje i da ima slučajeva u kojima je nasilje potrajalo kratko vrijeme u prošlosti bez ozbiljnih posljedica (usp. Minna Piispa, *Complexity of Patterns of Violence Against Women in Heterosexual Partnerships*, u: *Violence against Women*, 8 (2002.), 7, 880).

vladanja bijesom;¹² zlostavljanje u obitelji privatna je stvar;¹³ žrtve su odgovorne za njihovo zlostavljanje; neki su oblici zlostavljanja prihvatljivi u okviru braka;¹⁴ zlostavljanje se događa samo među heteroseksualnim parovima.¹⁵

Ne postoji slaganje o tome je li *međugeneracijski prijenos nasilja* mit ili činjenica. Istraživanja upućuju da osobe koje su u djetinjstvu doživjele nasilje i zlostavljanje vrlo vjerojatnije ulaze u odnos koji će biti obilježen nasiljem: ili će postati zlostavljači (uglavnom muškarci) ili će postati žrtve (uglavnom žene). Prema istraživanju Suzanne Steinmetz najmanje sedam oblika nasilja prelazi s generacije na generaciju. Za razliku od Steinmetz, Potts i Herzberger postavke o međugeneracijskome prijenosu nasilja smatraju pretjeranima i predlažu kritičku provjeru radova koji idu u prilog toj postavci.¹⁶

¹² Premda mnogi zlostavljači tuku kad su ljuti, oni rabe nasilje da očuvaju moć i kontrolu nad svojim partnerom. U programima za zlostavljače ravnanje ljutnjom samo je mali dio procesa (Angela R. Gover, *Domestic Violence*, 5).

¹³ Vidi primjerice: Jacquelyn C. Campbell, *Health consequences of intimate partner violence*, u: *The Lancet*, 359 (2002.) 13, 1331–1336, u: http://www.nnvawi.org/pdfs/alo/Campbell_1.pdf (07. I. 2010.). References and further reading may be available for this article. To view references and further reading you must visit this article.

¹⁴ Istraživanja sugeriraju da policija manje zatvara oženjene nego neoženjene zlostavljače čak i u slučaju ozbiljnih povreda te da oženjenoga muškarca koji zlostavlja svoju suprugu ne promatra kao mogućega nasilnika i prema drugim osobama, za razliku od neoženjenih muškaraca koji su nasilni prema svojim prijateljicama. Nasilje u braku češće se promatra kao nasilje s manjim posljedicama nego nasilje između neoženjenih parova, a od udanih se žena očekuje da toleriraju određeno nasilje u braku kako bi sačuvale svetost braka (usp. Ronet Bachman – Ann L. Coker, *Police involvement in domestic violence: The interactive effects of victim injury, offender's history of violence, and race*, *Violence and Victims*, 10 (1995.) 2, 91–105; Eve S. Buzawa – Carol G. Buzawa, *The impact of arrest on domestic violence*, u: *American Behavioral Scientist*, 36 (1993.) 5, 558–574; Phillip W. Davis, *Restoring the semblance of order: Police strategies in the domestic disturbance*, u: *Symbolic Interaction*, 6 (1983.) 2, 261–278).

¹⁵ *Istraživanja ukazuju da je zlostavljanje kod lezbijskih parova rasprostranjeno kao i između heteroseksualnih parova (usp. primjerice: Christopher J. Alexander, Violence in Gay and Lesbian Relationships, u: Journal of Gay and Lesbian Social Services, 14 (2002.) 1, 95-98; Linda A. Bernhard, Physical and Sexual Violence Experienced by Lesbian and Heterosexual Women, u: Violence against women, 6 (2000.) 1, 68-79, u: <http://vaw.sagepub.com/cgi/content/abstract/6/1/68> (8. X. 2008.)).*

¹⁶ Više o toj raspravi: Richar J. Gelles, *Violence in the Family: A Review of Research in the Seventies*, 879-880. Od istraživanja u Hrvatskoj vidi: Mira Čudina-Obradović – Josip Obradović, *Livnig abusive family relationships. Child's Reactions to Parental Conflicts of Lesser Intensity*, u: *Društvena istraživanja*, 8 (1999.) 4, 475-494.

Osobiti pak prijepor izazivaju mitovi vezani uz spol počinitelja i žrtve. Ti se mitovi najčešće svode na dvije postavke: muškarci su zlostavljači, žene su žrtve; muško nasilje je fizičko, žensko psihičko. Nakon što se uočilo da žene nisu samo žrtve već i počiniteljice,¹⁷ postavilo se pitanje postoje li razlike između muške i ženske agresije, muškoga i ženskoga nasilja s obzirom na okolnosti u kojima se nasilje događa, težinu tjelesnih ozljeda i psiholoških posljedica; vrste i težinu počinjene fizičke i psihičke agresije; iniciranje nasilja i razlike u motivima nasilničkoga ponašanja, iskustva bilo u ulozi počinitelja, bilo žrtve ili oboje, kao i pitanje prilagođenosti programa za rehabilitaciju nasilnika nad ženama.¹⁸

¹⁷ Martin S. Fiebert je prikupio bibliografiju koja upućuje na 271 istraživanje koje pokazuje da su žene fizički agresivne ili više agresivne nego muškarci u intimnom partnerskom odnosu (usp. Martin S. Fiebert, *References examining assaults by women on their spouses or male partners: an annotated bibliography*, u: <http://www.csulb.edu/~mfiebert/assault.htm> (22. XI. 2009.) Zadnji update: studeni, 2009.). Prva inačica ove bibliografije bila je objavljena 1997. godine u: *Sexuality and Culture* (1997.) 1, 273-286.

¹⁸ Kris Henning – Angela Jones – Robert Holdford, *Treatment needs of women arrested for domestic violence: A comparison with male offenders*, u: *Journal of Interpersonal Violence*, 18 (2003.) 8, 839–856. Suzanne C. Swan i Laura J. Gambone na temelju svojega istraživanja zaključuju: a) žensko se nasilje obično događa u kontekstu nasilja koje doživljavaju; b) muškarci i žene općenito rabe jednaku razinu fizičke i psihičke agresije; muškarci učestalije nego žene zlostavljaju seksualno i rabe prisilnu kontrolu, dok žene bivaju više ozlijeđene; c) u “situacijskom bračnom nasilju” muškarci i žene podjednako iniciraju fizičko nasilje, dok je u odnosu u kojemu se događa “intimni terorizam” muškarac puno češće počinitelj, a žena žrtva; d) žensko fizičko nasilje znatno je učestalije nego muško motivirano samoobranom i strahom, dok je muško fizičko nasilje učestalije nego žensko vođeno motivima kontrole; e) nasilje u uzajamnom nasilničkom odnosu ima više negativnih posljedica za žene nego za muškarce; f) zbog mnogih razlika u ponašanju i motivima između muškoga i ženskoga nasilja intervencije temeljene na muškome modelu partnerskoga nasilja nisu učinkovite za mnoge žene (usp. Suzanne C. Swan – Laura J. Gambone – Jennifer E. Caldwell – Tami P. Sullivan – David L. Snow, *A Review of Research on Women’s Use of Violence With Male Intimate Partners, Violence and Victims*, 23 (2008.) 3, 301-314. Vidi također: Patrizia Romito – Michele Grassi, *Does violence affect one gender more than the other? The mental health impact of violence among male and female university students*, u: *Social Science & Medicine* 65 (2007.) 6, 1222–1234; Carney Michelle – Buttell Fred – Dutton Don, *Women who perpetrate intimate partner violence: A review of the literature with recommendations for treatment*, u: *Aggression and Violent Behavior*, 12 (2007.) 1, 110; Julia C. Babcock – Sarah A. Miller – Cheryl Siard, *Toward a typology of abusive women: Differences between partner-only and generally violent women in the use of violence*, u: *Psychology of Women Quarterly*, 27 (2003.) 2, 153–161; Gregory L. Stuart – Todd M. Moore – Julianne C. Hellmuth – Susan E. Ramsey – Christopher W. Kahler, *Reasons for intimate partner violence perpetration among arrested women*, u: *Violence Against Women*, 12 (2006.) 7, 609–621; Suzanne C. Swan – David L. Snow, *A typology of women’s*

Osim navedenih mitova postoje i mitovi o vlastitostima zlostavljanih žena. Ispitivanje stereotipova o zlostavljanim ženama pokazuje očekivanje da zlostavljane žene budu bespomoćne, ranjive, postidene, malodušne, pasivne, ovisne, popustljive, depresivne, bjelkinje, mazohistice, lude ili barem emocionalno poremećene, manje atraktivne i manje simpatične nego žene koje nisu zlostavljane.¹⁹ Odstupanje od tog stereotipa za zlostavljane žene može imati negativne posljedice. Budući da stereotip o zlostavljanoj ženi ne uključuje obrambeno ponašanje niti prihvaća ženski prkos, žrtve obiteljskoga nasilja koje se opiru lakše bivaju optužene da su krive za nasilje koje im se događa nego pasivne žrtve.²⁰

Mitovi o vlastitostima žrtava i počinitelja osobito su negativni u kombinaciji s rasnim stereotipima. Mit o nasilnoj prirodi muškarca crnca i žene crkinje, primjerice, uzrokuje da se nasilje smatra normalnom, svakidašnjom sastavnicom mnogih crnačkih kućanstava što se negativno odražava i na žrtve i na počinitelje nasilja u tim domaćinstvima. Stereotip o ženama crkinjama, kao bučnim, svojehlavim, govorljivim, agresivnim i sklonim raspravama, odstupa od stereotipnoga ponašanja žrtve, i žene crkinje izlaže opasnosti da ih se manje smatra žrtvama obiteljskoga nasilja nego bjelkinje. Negativnom stereotipnom poimanju izloženi su i muškarci crnci koji vrše nasilje u obitelji. Granice za kategoriziranje ponašanja muškaraca crnaca kao agresivnih niže su nego za muškarce bijelce, što pogoduje preuveličavanju njihove krivnje kao i oštrijem kažnjavanju.²¹

Osim što se istraživanja bave sadržajem pojedinih mitova o obiteljskome nasilju, predmet je istraživanja i razlika između žena i muškaraca u sklonosti vjerovanju u pojedini mit. Istraživanja

use of violence in intimate relationships, u: *Violence Against Women*, 8 (2002.) 3, 286-319; Debra Houry – Karin V. Rhodes – Robin S. Kemball – Lorie Click – Catherine Cerulli – Louise Anne McNutt – Nadine J. Kaslow, *Differences in Female and Male Victims and Perpetrators of Partner Violence With Respect to WEB Scores*, u: *Journal of Interpersonal Violence*, 23 (2008.) 8, 1041-1055, u: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2562919/pdf/nihms40680.pdf> (11. XI. 2009.).

¹⁹ Daniel A. Yarmey – Sharron Kruschenske, *Facial stereotypes of battered women and battered women who kill*, u: *Journal of Applied Social Psychology*, 25 (1995) 4, 338-352.

²⁰ Usp. Brenda L. Russell – Linda S. Melillo, *Attitudes Toward Battered Women Who Kill. Defendant Typicality and Judgments of Culpability*, u: *Criminal Justice and Behavior*, 33 (2006.) 2, 219-241.

²¹ Više o tome: Lisa A. Harrison – Cynthia Willis Esqueda, *Race Stereotypes and Perceptions about Black Males Involved in Interpersonal Violence*, u: *Journal of African American Studies*, 5 (2007.) 4, 81-92.

sugeriraju da su žene manje pod negativnim utjecajem različitih mitova i stereotipova u odnosu na zlostavljane žene, te da objektivnije procjenjuju situacijske čimbenike koji pridonose obiteljskome nasilju. Takvo ponašanje žena tumači se time što se žene vjerojatno poistovjećuju sa žrtvom, prepoznaju sebe kao moguće mete budućega nasilja te žele izbjeći krivnju ako se ikad nađu u sličnoj situaciji.²²

Premda su svi navedeni mitovi o partnerskom i obiteljskom nasilju važni i za teologiju jer njihovo poznavanje služi boljem razumijevanju nasilja, a time i uspješnijoj prevenciji, posebnu pozornost zaslužuje mit da ljubav i nasilje ne idu zajedno, i to iz nekoliko razloga: da ljubav isključuje nasilje prema ljubljenoj osobi čini se logičnim samo po sebi i ljudi su skloni vjerovati da u partnerskom odnosu ne mogu supostojati ljubav i nasilje; činjenice, međutim, pokazuju da ljubav u odnosu može postojati unatoč nasilju; premda se smatra da se ljubav i nasilje isključuju, postoje razni kulturalni i religijski obrasci koji sugeriraju supostojanje ljubavi i nasilja, odnosno da savršena ljubav uključuje sposobnost trpljenja nasilja te na taj način omogućuje spas voljene, ali nasilne osobe. Sve su to razlozi koji iziskuju detaljniju analizu mita da ljubav i nasilje ne idu zajedno kao i njegova teološkog obrazloženja.

2. NASILJE I LJUBAV (NE) IDU ZAJEDNO. MIT ILI ČINJENICA?

Budući da se obitelj poima kao glavni izvor ljubavi i sigurnosti te da prema normativnim pretpostavkama i popularnom vjerovanju nasilje stvara negativno ozračje i onemogućuje pozitivne osjećaje, supostojanje ljubavi i nasilja u intimnom partnerskom odnosu smatra se paradoksalnim i problematičnim.²³

Da ljubav isključuje nasilje, misle i građani Hrvatske. Na to upućuju dva istraživanja: istraživanje Marine Ajduković na prigodnom uzorku od 100 sudionika triju seminara koje je u sklopu obrazovanja liječnika obiteljske medicine organiziralo

---

²² Lisa A. Harrison – Cynthia Willis Esqueda, *Myths and stereotypes of actors involved in domestic violence: implications for domestic violence culpability attributions*, u: *Aggression and Violent Behavior*, 4 (1999.) 2, 129–138.

²³ Usp. Virginia Goldner – Peggy Penn – Marcia Scheinberg – Gillian Walker, *Love and violence: Gender paradoxes in volatile attachments*, u: *Family Process*, 29 (1990.) 4, 343–364; Karen H. Rosen – Kimberly Bird, *A case of woman abuse: Gender ideologies, power paradoxes, and unresolved conflict*, u: *Violence Against Women*, 2 (1996.) 3, 302–321.

Društvo za psihološku pomoć i Škola narodnog zdravlja "Andrija Štampar"²⁴ i istraživanje koje je na općoj populaciji tijekom listopada i studenoga 2005. godine prema narudžbi Franjevačkog instituta za kulturu mira provela agencija Target.

Kao mitove o obiteljskom nasilju Marina Ajduković navodi: *Žene žrtve uživaju u nasilju. Da nije tako, otišle bi od zlostavljača; Ako žrtva napusti zlostavljača, nasilje će prestati; Zlostavljanje žena u obitelji se događa samo u nižim slojevima; Nasilje u obitelji je prenaplašeno. To i nije tako veliki problem; Zlostavljana žena bira nasilne partnere. Kad ostavi jednog nasilnika, naći će drugoga koji će je ponovno tući; Najčešće je tjelesni napad partnera izolirani događaj i vjerojatnost njegova ponavljanja je mala; Nasilje među partnerima najčešće se svodi na malo nagurivanja; Ako muškarac tuče ženu, mora da je mentalno bolestan; Muškarac koji samo prijete tjelesnim ozljedama, svojoj partnerici nije zlostavljač; Nasilje i ljubav ne idu zajedno; U razdoblju rata i poraća ima puno važnijih problema od nasilja u obitelji.*²⁵ Prema ovom istraživanju najveći broj ispitanika podržava mit *da nasilje i ljubav ne idu zajedno*, potom mit *da su alkohol i zloupotreba droga uzroci nasilja u obitelji te da će nasilje prestati ukoliko žrtva napusti zlostavljača*. Ispitanici najmanje podržavaju mitove *da bračne svade nisu ozbiljne, da djeca trebaju svoga oca makar bio nasilan prema majci te da je učestalost nasilja u obitelji pretjerano naglašena.*²⁶

Istraživanje Franjevačkog instituta za kulturu o odnosu spolova i ulozi Crkve u hrvatskom društvu provedeno je na reprezentativnom uzorku od 1235 punoljetnih građana Republike Hrvatske konstruiranom u skladu s rezultatima popisa stanovništva 2001. godine.²⁷ Maksimalna pogreška uzorka je +/-2,8 posto. Ispitivanje je provedeno metodom "lice u lice". Sudionici istraživanja

²⁴ Marina Ajduković ne navodi kada su seminari održani (usp. Marina Ajduković, *Mitovi i činjenice o nasilju nad ženama u RH*, 104-108.

²⁵ Usp. Marina Ajduković, *Mitovi i činjenice o nasilju nad ženama u RH*, u: Branka Juras (ur.), *Položaj žena u Republici Hrvatskoj*, Zagreb, Državni zavod za zaštitu obitelji, ministarstva i mladeži – Povjerenstvo Vlade RH za pitanja jednakosti spolova, 2000., 104; Marina Ajduković, *Mitovi i činjenice o nasilju nad ženom*, 43-52.

²⁶ Usp. *Isto*, 104; *Ista*, *Mitovi i činjenice o nasilju nad ženom*, 52.

²⁷ Osim na reprezentativnom uzorku od 1235 građana Republike Hrvatske (općoj populaciji), istraživanje je provedeno i među 160 župnika i 136 redovnica. Budući da je upitna reprezentativnost istraživanja među župnicima i redovnicama, u ovom se radu uzimaju samo ishodi istraživanja koji se odnose na opću populaciju. Više o samom istraživanju vidi: Goran Kardum, *Metodologija i osvrt na slična istraživanja*, u: Ante Čovo - Dijana Mihalj (ur.),

anketirani su individualno, u svojim domovima uz pomoć upitnika koji je bio priređen u dvije inačice: muškoj i ženskoj. Obje inačice imale su isti sadržaj, razlikovale su se samo u redosljedu nekih pitanja. U ženskoj inačici pitanja, koja su se odnosila na procjenu žena, postavljena su prije pitanja o muškarcima i obrnuto. Upitnik je sadržavao 68 pitanja, među njima i blok pitanja koja se odnose i na partnersko i obiteljsko nasilje. Na svako od pitanja koja se odnose na mitove o nasilju, ispitanici su trebali odabrati jedan od pet ponuđenih odgovora: *uopće se ne slažem, uglavnom se ne slažem, niti se slažem niti se ne slažem, uglavnom se slažem, potpuno se slažem*. U tablicama prikazanim u ovom članku frekvencije su sumirane na dvama pozitivnim (slagajućim), kao i dvama negativnim (ne-slagajućim) odgovorima, radi lakšeg tumačenja ishoda.

Kao i prema istraživanju Marine Ajduković tako i prema istraživanju Franjevačkog instituta za kulturu mira, najveći broj građana podržava mit da *nasilje i ljubav ne idu zajedno* te da su *najčešći uzorci nasilja u obitelji alkohol i zloupotreba droga*.

Tablica 1: Slaganje s mitovima o nasilju – postoci prema spolu (N = 1235 ispitanika; 594 muškaraca, 641 žena).

Muško i žensko stvori ih. Žene i muškarci u življenju i u službi Božjeg poslanja. Zbornik radova, Split, Franjevački institut za kulturu mira, 2008., 11-31.

Mitovi	Muškarci			Žene		
	Ne slažem se	Niti se slažem niti se ne slažem	Slažem se	Ne slažem se	Niti se slažem niti se ne slažem	Slažem se
Nasilje i ljubav ne idu zajedno	11,0	7,5	81,6	9,3	6,8	83,9
Najčešći uzroci nasilja u obitelji su alkohol i zloupotreba droga	23,0	17,5	59,5	20,4	16,5	63,1
Muškarci su skloni fizičkom, žene psihičkom zlostavljanju svojih partnera	27,1	30,2	42,7	31,8	32,7	35,5
Ako žrtva napusti zlostavljača, nasilje će prestati	43,9	20,5	35,6	44,6	24,5	30,9
Nasilje u obitelji i među bračnim partnerima njihova je privatna stvar i u to se ne treba miješati.	68,9	15,5	15,7	71,7	13,4	14,9
Žene koje ne odlaze od supruga zlostavljača, vole da ih se tuče, vole biti žrtve.	71,1	16,7	12,2	73,8	14,4	11,7
Zlostavljanje u obitelji događa se samo u nižim društvenim slojevima.	74,3	16,6	9,1	77,1	14,2	8,7
Žene svojim ponašanjem (neodgovornošću, prigovaranjem i sl.) izazivaju muževe da ih tuku.	75,5	16,1	8,4	84,6	10,9	4,5
Djeca trebaju svoga oca iako je nasilan prema njihovoj majci. Žena bi, stoga, za dobro djece trebala ostati s takvim partnerom.	78,2	14,7	7,1	84,1	10,3	5,6
Kad je neka žena silovana, vjerojatno je izazivala muškarca.	79,9	13,8	6,3	90,4	6,4	3,2
Muškarci imaju pravo zahtijevati spolni odnos bez obzira pristaje li žena na to ili ne.	84,2	11,9	4,0	91,5	6,6	1,9

U prihvaćanju mita da nasilje i ljubav ne idu zajedno među građanima Republike Hrvatske, nema razlike s obzirom na spol ispitanika premda ga žene podržavaju više nego muškarci: 83,9

posto žena i 81,6 posto muškaraca mišljenja su da nasilje i ljubav ne idu zajedno. Razlike u prihvaćanju ovoga mita nema ni s obzirom na dob ispitanika premda mlađi pokazuju veće slaganje s mitom nego stariji.

Tablica 2: Slaganje s mitom *Nasilje i ljubav ne idu zajedno* - postoci prema dobi ispitanika (N = 1235).

Dob ispitanika (godine)	Broj ispitanika	Nasilje i ljubav ne idu zajedno		
		Ne slažem se	Niti se slažem, niti se ne slažem	Slažem se
18-29	253	8,3 %	6,9 %	84,7 %
30-39	216	8,9 %	78,1 %	84,8 %
40-49	233	10,4 %	6,9 %	82,6 %
50-59	187	14,6 %	5,3 %	80,1 %
60 i više	346	12,4 %	9,5 %	78,1 %

Statistički značajna razlika ne pojavljuje se ni s obzirom na obrazovanje ($\chi^2 = 8,377$; $p=0,398$; $df=8$) premda se uočava tendencija da ispitanici s nižim obrazovanjem u manjem broju prihvaćaju ovaj mit (78,7 posto) nego oni s višim obrazovanjem (84,5 posto).

Prihvaćanje mita da *ljubav i nasilje ne idu zajedno* nije povezano ni s religioznošću budući da ga prihvaća 85 posto ateista, 83,1 posto religioznih i 80,7 posto nereligioznih osoba.

Razlike se pojavljuju prema pokrajinama ($\chi^2=43,087$; $p=0,000$; $df=10$). Naime, dok mit podržava 89,5 posto ispitanika u Istri i Primorju, u Sjevernoj Hrvatskoj podržava ga 73,0 posto ispitanika. Najviše nesigurnih u odnosu na ovaj mit ima u Lici, Pokuplju i Banovini i potom u Sjevernoj Hrvatskoj.

Tablica 3: Slaganje s mitom *Nasilje i ljubav ne idu zajedno* - postoci prema regiji (N = 1235 ispitanika).

Pokrajina	Broj ispitanika	Nasilje i ljubav ne idu zajedno		
		Ne slažem se	Niti se slažem niti se ne slažem	Slažem se
Dalmacija	202	11,4 %	4,5 %	84,2 %
Istra i Primorje	200	8,9 %	2,5 %	89,5 %
Lika, Pokuplje, Banovina	196	9,7 %	13,8 %	76,5 %
Zagreb i Zagrebačka županija	207	7,7 %	4,3 %	87,9 %
Sjeverna Hrvatska	204	16,7 %	10,3 %	73,0 %
Slavonija	214	7,5 %	7,5 %	85,0 %

Istraživanje *Franjevačkog instituta za kulturu mira* pokazuje, dakle, da u Hrvatskoj postoji veliko slaganje s mišljenjem da ljubav i nasilje ne idu zajedno. Razlike po spolu, obrazovanju, dobi i religioznosti nisu statistički značajne, ali ukazuju na tendenciju da su to mišljenje sklonije podržati žene, mladi, visoko obrazovani i ateisti te, statistički značajno više nego drugi, stanovnici Istre i Primorja. Ostaje, međutim, otvoreno pitanje na koji način tumačiti ove ishode. Ukazuje li visoko slaganje s mišljenjem da ljubav i nasilje ne idu zajedno na *mit* ili na *činjenicu*? Ravnaju li se građani Hrvatske tim načelom u svojim partnerskim odnosima ili se s njim slažu jer bi tako *trebalo biti*? Za odgovor na ta pitanja bit će potrebna daljnja istraživanja.²⁸

²⁸ Na potrebu daljnjih istraživanja upućuju i razgovori koji su vođeni sa ženama žrtvama obiteljskoga nasilja, tijekom 2004. godine u okviru projekta *Nasilje nad ženama u obitelji – teološko-pastoralni izazov* Franjevačkog instituta za kulturu mira. Premda se u tim razgovorima žene nije izričito pitalo o supostojanju

Istraživanja izvan Hrvatske pokazuju da osjećaji ljubavi među supružnicima postoje unatoč nasilju²⁹ kao i da zlostavljane žene i nasilni muškarci u nekim slučajevima na sličan način tumače vezu ljubavi i nasilja, odnosno, rabe slične strategije za njihovo razdvajanje. Strategije koje parovi rabe da bi pomirili paradoks ljubavi i nasilja u svom odnosu Dalit Yassour Borochowitz i Zvi Eisikovits saželi su u dva modela: model u kojemu se nasilje i ljubav tumači *funkcionalno* i model u kojemu se ljubav i nasilje *posve odjeljuju*.³⁰

U tumačenju u kojemu se ljubav i nasilje promatra *funkcionalno*, nasilničko ponašanje se tumači na tri načina: 1. kao posljedica konfliktnoga, neusuglašenoga poimanja ljubavi bračnoga para; 2. kao sredstvo očuvanja ljubavi; 3. kao sredstvo dominacije.

U slučajevima u kojima se nasilje tumači kao *posljedica neusklađenoga poimanja ljubavi*, obje se strane smatraju žrtvom. Žena je žrtva nasilja, muškarac je žrtva neispunjene ljubavi.³¹

---

ljubavi i nasilja u njihovom partnerskom odnosu, iz cjeline njihovih životnih pripovijesti može se zaključiti da nasilje nije isključivalo pozitivne osjećaje te da su žene upravo svojom ljubavlju pokušavale spasiti nasilnoga supruga i njihov brak. Razgovori su prikazani u: Rebeka Anić, *Nasilje nad ženama u obitelji – teološko-pastoralni vid*, u: Bože Vuleta, *Nasilje nad ženama. Teološko-pastoralni izazov*, Split, Franjevački institut za kulturu mira, 2006., 20-72.

²⁹ Vidi primjerice: Amy Holtzworth-Munroe – Natalie Smutzler – Elizabeth Sandin, *A brief review of the research on husband violence*, Part II: *The psychological effect of husband violence on battered women and their children*, u: *Aggression & Violent Behavior*, 2 (1997.) 2, 179-213; Jennifer Langhinrichsen-Rohling – Karin A. Schlee – Candice M. Monson – Miriam Ehrensaft – Richard Heyman, *What's love got to do with it? Perceptions of marital positivity in husband-to-wife aggressive, distressed, and happy marriages*, u: *Journal of Family Violence*, 13 (1998.) 2, 197-212.

³⁰ Usp. Dalit Yassour Borochowitz – Zvi Eisikovits, *To Love Violently: Strategies for Reconciling Love and Violence*, u: *Violence Against Women*, 8 (2002.) 4, 481. 483, u: <http://vaw.sagepub.com/cgi/content/abstract/8/4/476> (26. X. 2009.).

³¹ Nasilje u ovakvim slučajevima čin je bespomoćnosti i obje strane opisuju sebe u ulozi žrtve. Ona je žrtva nasilja; on je žrtva neispunjene ljubavi (usp. *isto*, 485).

Kad se nasilje tumači kao *sredstvo očuvanja ljubavi*, nasilju se pripisuje uloga ispravljanja ponašanja,³² započinjanje dijaloga³³ i pomlađivanje odnosa.³⁴ U funkcionalnom poimanju nasilja, nasilje se pojavljuje kao ventil reguliranja pritiska koji nastaje zbog neodgovarajuće distance među partnerima. Kad emocionalna distanca među partnerima postaje nezadovoljavajuća, bilo da je premala ili prevelika, događa se nasilnički incident i "pomlađuje" njihovu vezu. Nasilje za oboje ima ulogu ili "hlađenja" prevelike blizine ili uspostave veće blizine, ovisno o potrebi.³⁵

Za razliku od parova koji povezanost ljubavi i nasilja promatraju funkcionalno, neki parovi vjeruju da nasilno-ljubavnim odnosom mogu vladati samo ako nasilje i ljubav posve *odvoje*. Ti parovi dopuštaju da u njihovom bračnom odnosu postoje i ljubav i nasilje, ali ih promatraju kao dvije odvojene zbilje. Strategijom odvajanja razdvajaju dva fenomena koja je teško ili nemoguće pomiriti, premda postoje zajedno.³⁶ U strategiji razdvajanja ljubavi i nasilja parovi rabe dvije inačice: *direktno i cjelovito razdvajanje*³⁷

³² Nasilje služi kao sredstvo "korigiranja" ponašanja u odnosu na društvena očekivanja. Nasilje se u tom slučaju poima kao izričaj *brige za* i kao *ljubav prema* nekome. Tu se pojavljuju neke razlike između žena i muškaraca. Dok muškarci za svoje ponašanje rabe riječi "ispravljanje" i "poboljšanje", žene ponašanje muškarca tumače kao "odgoj". Muškarac svoje nasilničko ponašanje tumači ovako: "Kad sam nasilan, to nije zbog toga što je mrzim, već zbog (...) drugih ozbiljnih pogrešaka koje radi i koje se ne trudi ispraviti." Isto ponašanje žena tumači odnosom koji ona ima sa svojom djecom: "To je kao sa mojom djecom. Kako će učiti biti dobar dječak ako ga ne odgajam: udari ovamo, udari onamo. ... To je tvoja dužnost da kad nekoga voliš, da ga tučeš" (Usp. isto, 486).

³³ U ovim se slučajevima nasilje koristi za uspostavljanje komunikacije koja je poremećena u svagdašnjem životu, za otvaranje dijaloga o kvaliteti odnosa, za obnavljanje bračnog ugovora, za samoispitivanja obaju partnera. U situacijama u kojima par ne može uspostaviti odnos i ljubav, rabi nasilje za ponovno potvrđivanje blizine, intimnosti, i obveze međusobnog pripadanja (usp. isto, 487).

³⁴ Neki parovi svjedoče da nasilje dovodi do obnove medenoga mjeseca. Nasilje stvara potrebu pomirenja, uključuje obnavljanje udvaranja i međusobnu pažnju. Jedan muškarac to tumači ovako: „Nakon nasilnog događaja ja sam veoma ljubazan. Između jednog nasilničkog incidenta i drugog, među nama ima puno ljubavi" (usp. isto, 488. Vidi također: Virginia Goldner – Peggy Penn – Marcia Scheinberg – Gillian Walker, *Love and violence, Gender paradoxes in volatile attachments*, 343-364).

³⁵ Usp. isto, 483.

³⁶ Usp. isto, 483-490.

³⁷ "Kad sam ljuta, ljuta sam, i kad volim, volim, i tu nema povezanosti" (Isto, 490). Žene nekad odvajaju "divnog muškarca punog ljubavi" kojega su upoznale i nasilnoga muškarca. Žene svjedoče da su im upravo dani u kojima su imale

i dramatično uljepšavanje ljubavi i njezine važnosti u bračnom životu uz minimaliziranje važnosti i intenziteta nasilja.³⁸ U strategiji razdvajanja važnosti ljubavi i važnosti nasilja nasilje se tumači kao privremeno dok se ljubav ocjenjuje kao trajna i nadvremenska; nasilje se poima nedosljednim zbog svoje kratkoće i smješta ga se u specifičnu kategoriju “životnih poteškoća” dok se ljubav smješta u opću i nadmoćnu kategoriju bračnog odnosa.³⁹

Dalit Yassour Borochowitz i Zvi Eisikovits upućuju i na druga tumačenja paradoksa su-postojanja ljubavi i nasilja u partnerskom odnosu. Neka se istraživanja usredotočuju na ljubav kao emociju,⁴⁰ druga na analizu ljubavi kao društvenu konstrukciju. U radovima koji problematiziraju ljubav kao društvenu konstrukciju, analiziraju se utjecaji kulture, religije, medija i sl. na oblikovanje identiteta žena i muškaraca i njihovo poimanje ljubavi i partnerskih odnosa.⁴¹ Parovi koji ostaju zajedno unatoč nasilju, razvijaju “bračnu priču” koja je prihvatljiva i podnošljiva za obje strane i kojom tumače svoj odnos.⁴² U razvijanju te priče parovi posežu za raznim

---

dojam da im se vratio muškarac kojega su upoznale na početku veze vraćali nadu u mogućnost poboljšanja odnosa i da ih je to zadržavalo u vezi (usp. Alison Towns – Peter Adams, *If I Really Loved Him Enough, He Would Be Okay: Women's Accounts of Male Partner Violence*, u: *Violence Against Women*, 6 (2000.) 6, 566.

³⁸ Usp. Dalit Yassour Borochowitz – Zvi Eisikovits, *To Love Violently: Strategies for Reconciling Love and Violence*, 490.

³⁹ Usp. isto, 491.

⁴⁰ Dalit Yassour Borochowitz i Zvi Eisikovits upućuju na literaturu koja supostojanje nasilja i ljubavi u intimnom partnerstvu tumači emocionalnom podvojenosti. Emocionalna je podvojenost prema brojnim teorijama, od Freuda do Sartrea, temeljna karakteristika ljubavi. Intimni binarni odnos učestalo je povezan s kontradiktornim osjećajima. Takve su emocije konfuzne i mogu uzrokovati da pojedinci djeluju na način koji se čini, na prvi pogled, antitetički u svojim intencijama (usp. isto, 480).

⁴¹ Alison Towns i Peter Adams upućuju na: Margaret Wetherell, *Romantic discourse and feminist analysis: Interrogating investment, power and desire*, u: Sue Wilkinson – Celia Kitzinger (Eds.), *Feminism and discourse: Psychological perspectives*, London, Sage Publications Ltd, 1995., 128-144; Celia Lury, *A public romance: “The Charles and Di story.”*, u: Lynne Pearce – Jackie Stacey (Eds.), *Romance revisited*, London, New York University, 1995., 225-237; Stevi Jackson, *Love and romance as objects of feminist knowledge*, u: Mary Kennedy – Cathy Lubelska – Val Walsh (Eds.) *Making connections: Women's studies, women's movements, women's lives*, London, Routledge, 1993., 39-50 (usp. Alison Towns – Peter Adams, *If I Really Loved Him Enough, He Would Be Okay*, 559).

⁴² Istraživanja pokazuju da nasilni i nenasilni muškarci različito definiraju ljubav: nenasilni muškarac povezuje pozitivne osjećaje s ljubavlju, dok nasilni muškarac definira ljubav kao odnos koji uključuje snažnu ovisnost o voljenom

obrascima koje im nude društvo, kultura, religija. Upoznavanje ovih obrazaca važno je za razumijevanje supostojanja ljubavi i nasilja u partnerskom odnosu, ali i za programe prevencije nasilja i programe rehabilitacije.

Za shvaćanje i tumačenje kontradikcije ljubavi i nasilja u odnosu, partnerima se nude filozofske, književne i teološke postavke koje takvu vezu prikazuju kao moguću. Dalit Yassour Borochowitz i Zvi Eisikovits, primjerice, ukazuju da Platon u *Fedru* ljubav određuje kao harmoniju između privlačenja i odbijanja kao i da su stari Grci *Erosa*, jednog od svojih glavnih bogova, poimali kao nekog koga se ne može kontrolirati, kao destruktivnog i divljeg.⁴³

Kao kulturalni izvor obrazaca za tumačenje veze nasilja i ljubavi pojavljuje se i književnost, osobito romantične pripovijesti i bajke s opisima i definicijama savršene ljubavi. U odnosu na to Janice A. Radway upozorava na opise junaka u bajkama. Glavni junak, muškarac, prikazan je kao "spektakularno maskulin, ali s nagovještajem nečega mekšeg ispod tvrde vanjštine".⁴⁴ Kao primjer pripovijesti o savršenoj ljubavi Alison Towns i Peter Adams novode bajke *Ljepotica i zvijer* i *Princeza i žabac*. U obje bajke ljubav pobjeđuje bez obzira na sve i izbavlja muškarca iz njegove zarobljenosti i divljine. Ljubav ima snagu preobražaja: poljubac princeze preobražava žapca u princa; zvijer se u zagrljaju glavne junakinje pretvara u princa. Biti "zvijer" i biti "žabac" predstavljeno je kao prolazna nesreća u životu muškarca. Bit muškarca opisana je kao prinčevska, dok preobrazbu iz jednog u drugo može izazvati samo žena koja je sposobna pružiti pravu ljubav. Muškarac je savršeni princ, ali da bi žena to otkrila, mora dokazati da se može žrtvovati više nego druge princeze koje to nisu bile u stanju.⁴⁵

Alison Towns i Peter Adams nalaze snažne paralele između pripovijesti i bajka o savršenoj ljubavi i pripovijesti nekih žena

---

partneru (usp. Ileana Arias – Mary Samios – Daniel K. O'Leary, *Prevalence and correlates of physical aggression during courtship*, u: *Journal of Interpersonal Violence*, 2 (1987) 1, 82-90).

⁴³ Dalit Yassour Borochowitz – Zvi Eisikovits, *To Love Violently: Strategies for Reconciling Love and Violence*, 478.

⁴⁴ Janice A. Radway, *Reading the romance: Women, patriarchy, and popular literature*, Chapel Hill, The University of North Carolina Press, 1991., 216 (navod prema: Alison Towns – Peter Adams, *If I Really Loved Him Enough, He Would Be Okay*, 564).

⁴⁵ Usp. Alison Towns – Peter Adams, *If I Really Loved Him Enough, He Would Be Okay*, 573.

koje ostaju u vezi unatoč nasilju svojih partnera. Razgovori s tim ženama pokazuju da nasilje partnera ne smatraju pokazateljem da je partner "zvijer", već prije da ima problem i da mu žena može pomoći.⁴⁶ Žene svoje partnere opisuju i kao nasilne, okrutne muškarce i kao pokajničke muškarce; za vrijeme nasilja žene mrze partnera jer je nasilan i mrze sebe jer to dopuštaju; nakon partnerove isprike, kod žena prevlada mišljenje da je uzrok partnerova nasilja njegova unutarnja bol, da nije kriv što se na njoj iskali, da se to dogodilo samo zato što se tu našla, jer ga veoma voli i podržava ga i u dobru i u zlu i jer on zna da je nasilni čin bezopasan.⁴⁷ Žene misle da će nasilnom partneru pomoći ako ga obaspu savršenom ljubavlju, jer, prema njihovu mišljenju, savršena ljubav sve liječi. Temeljna postavka jest: Ako ga dovoljno volim, on će se promijeniti.⁴⁸ Žene se nadaju da će uspjeti tamo gdje su druge žene doživjele neuspjeh. Ako je muškarac i dalje nasilan, i drugi i same žene optužuju sebe: nedovoljno ga voli i treba se više truditi. Dužnost je žene da pružanjem savršene ljubavi spasi muškarca od njegova lošeg ponašanja.⁴⁹ Žene svoj identitet vežu uz održavanje odnosa, a jedini način da očuvaju vezu vide u spašavanju "ranjenoga princa".⁵⁰ Alison Towns i Peter Adams na temelju razgovora sa ženama zaključuju da diskurs savršene ljubavi može ušutkati žene da govore o nasilju muškoga partnera, može prebaciti odgovornost s počinitelja nasilja na žrtvu i može pogodovati zadržavanju žena uz nasilnoga muškarca.⁵¹

U pokušaju povezivanja i osmišljavanja ljubavi i nasilja u partnerskom odnosu partneri, ali i njihova okolina posežu i za religioznim obrascima. Žrtvama partnerskoga nasilja često se kao primjer nasljedovanja nudi Isusova sebedarna žrtva na križu. Budući da su žrtve partnerskoga nasilja još uvijek u najvećem broju žene, kao i to da se sebedarna ljubav za dobro bližnjega

---

⁴⁶ Žene uključene u istraživanje Alison Towns i Petera Adamsa dolazile su iz različitih socioekonomskih pozadina, većinom nižih primanja i neki srednjih i viših primanja. Sve su žene sudjelovale u 90 minutnom razgovoru vođenom na prilično mirnom i privatnom području (usp. *Isto*, 559).

⁴⁷ Usp. *isto*, 561-562.

⁴⁸ "Uvijek misliš da ga možeš promijeniti. *Uvijek* misliš da ga možeš promijeniti. Uvijek misliš da će doći dan kad će se početi mijenjati" (*Isto*, 574).

⁴⁹ Nije, međutim, presudno što žrtva čini. Zlostavljač je onaj koji odabire nasilje kao svoj oblik ponašanja. Većina žrtava čini sve što je u njihovoj moći kako bi spriječile nasilje (usp. Marina Ajduković, *Mitovi i činjenice o nasilju nad ženom*, 44).

⁵⁰ *Isto*, 571.

⁵¹ Usp. *isto*, 564, 573-574.

stereotipno smatra ženskom vlastitošću, na nasljedovanje Isusove patnje na križu osobito se pozivaju žene. Za žene koje se stoljećima vezivalo uz krjeposti kao što su požrtvovna ljubav, podnošenje patnje, poniznost i poslušnost, nasljedovanje patećeg Isusa ima značenje zadržavanja u nasilnom odnosu i osmišljavanja patnje u tom odnosu.⁵² Kao što Isus nije pobjegao s križa, tako se očekuje da ni žena ne pobjegne iz nasilnog odnosa.⁵³ Kao što je Isus svojom ljubavlju otkupio čovječanstvo, tako i žena može svojom ljubavlju i trpljenjem promijeniti supruga. Spasenje nasilnoga supruga u rukama je žene i njezine spremnosti da se žrtvuje. Prigodom sklapanja braka žena se na to i obvezala: u dobru i u zlu biti uz svoga supruga.⁵⁴ U takvom tumačenju, u središtu je pozornosti žrtva i njezina patnja, dok izmiču počinitelj i njegov čin, odnosno svi oni koji ništa nisu poduzeli da se uklone strukture koje zlostavljanje omogućuju. Isusova patnja na križu u okviru partnerskoga nasilja dobiva, međutim, drugačije tumačenje ako je temeljimo na postavkama Jürgena Moltmanna o značenju koje za učenike ima nasljedovanje Isusove patnje na križu.

3. NASLJEDOVANJE KRISTOVA KRIŽA U SUZNAČJU PARTNERSKOGA NASILJA

Križ je znak događaja Isusove smrti na križu. Kao *znak*, križ je podložan različitim tumačenjima. Svako tumačenje Isusova križa

⁵² Usp. Doris Strahm, *Vom Kreuz mit dem Kreuze. Feministisch-kritische Blicke auf die Kreuzestheologie*, u: <http://www.offenekirche.ch/info/Doris%20Strahm06.asp> (30. XI. 2009.); Rebeka Anić, *Nasilje nad ženama u obitelji – teološko-pastoralni vid*, 28-30; 35-36; 51.

⁵³ Usp. Aruna Gnanadason, *We Have Spoken So Long O God: When Will We Be Heard? Theological Reflections on Overcoming Violence against Women*, u: *Theology and Sexuality*, 13 (2006.) 1, 9-22, ovdje 10. U: <http://tse.sagepub.com/cgi/content/abstract/13/1/9>, (26. X. 2009.).

⁵⁴ Usp. Jennifer Beste, *Recovery from Sexual Violence and Socially Mediated Dimensions of God's Grace: Implications for Christian Communities*, u: *Studies in Christian Ethics*, 18 (2005.) 2, 101, u: <http://sce.sagepub.com/cgi/content/abstract/18/2/89> (26. X. 2009.). Nancy Nason-Clark upozorava da su religiozne žene manje spremne napustiti zlostavljača, više su spremne vjerovati njegovom obećanju da će se promijeniti i više se osjećaju krivima jer nisu uspjele da brak funkcionira. Kršćanski poziv na praštanje i identifikacija žena s Isusom na križu otežava žrtvama obiteljskoga nasilja da vide svu težinu svoje situacije. Usp. Nancy Nason-Clark, *When Terror Strikes at Home: The Interface Between Religion and Domestic Violence*, u: *Journal for the Scientific Study of Religion* 43 (2004.) 3, 304, u: <http://www3.interscience.wiley.com/cgi-bin/fulltext/118754376/PDFSTART> (7. I. 2010.).

zahtijeva stoga provjeru na događaju koji označava. Ako se želi *nasljedovati* rassetoga Isusa, potrebno je odrediti značenje koje je imao *Isusov križ* i *Isusova patnja* na križu.

Nasljedovanje Isusa, patnja i križ nerazdvojivo su povezani. Navješćujući vlastitu patnju, Isus poziva učenike da se odreknu samih sebe, da uzmu svoj križ i da ga slijede (Mk 8, 31-38). Na temelju toga Jürgen Moltmann zaključuje: nasljedovanje Isusa povezano je s *patnjom* i *križem*; budući da se radi o *nasljedovanju Isusa, patnja nasljedovanja* i *križ nasljedovanja učenika* dobiva svoj smisao tek u odnosu na *Isusovu patnju* i *Isusov križ*. Križ učenika nije, dakle, bilo koja patnja koja nastaje iz prirodne ili društvene egzistencije, "već patnja vezana za kršćanstvenost".⁵⁵ Ako se žrtve partnerskoga nasilja pozivaju na nasljedovanje Isusove patnje, te postavke o nasljedovanju vrijede i za njih. Samim time što pate, ne znači da nasljeđuju Isusovu patnju na križu. Njihovu patnju treba vrjednovati u odnosu na značenje koje ima Isusova patnja i Isusov križ.

Isusov se križ ne može promatrati izdvojeno iz cjeline Isusova života. Izdvajanje križa iz cjeline Isusova života vodi k tome da se samo mucu pripisuje spasenjsko značenje i posljedično da se žrtvama nasilja patnja nudi kao jedini mogući način nošenja s nasilnom situacijom. Ako se Isusov križ promatra u cjelini Isusova života i *uskrsnuća*, uočava se da osloboditeljski događaj nije bila samo Isusova muka i smrt već i njegovo naviještanje i življenje poruke o Kraljevstvu Božjem te da su njegova patnja i smrt posljedica naviještanja te poruke. Isus, dakle, nije pasivno patio zbog svijeta u kojemu je živio, nego je patio zbog poruke kojom je taj svijet i njegovo ustrojstvo stavio u pitanje.⁵⁶ Ili kao što piše Walter Kasper: "Njegova je smrt smrt same smrti, smrt nepravde i laži. Tako Isus nije samo član ljudskog roda, nego je on početak jednog novog čovječanstva."⁵⁷ Za žrtve partnerskoga nasilja to znači da se njihova životna situacija ima vrjednovati ne samo u okviru Isusove patnje i čina razapetosti, već u svjetlu poruke o Kraljevstvu Božjem zbog kojeg se razapeće i patnja događaju. U svjetlu te poruke i Isusove smrti, njihova je patnja nepravedna i

---

⁵⁵ Usp. Jürgen Moltmann, *Raspeti Bog. Kristov križ kao temelj i kritika kršćanske teologije*, Rijeka, Ex libris, 2004., 67-68.

⁵⁶ Jürgen Moltmann, *Raspeti Bog*, 63-64. Walter Kasper upozorava da na Posljednjoj večeri Isusov pogled nije bio usmjeren samo na njegovu predstojeću smrt, nego također i na Kraljevstvo Božje, čiji dolazak time počinje. Njegova smrt povezana je s dolaskom Kraljevstva (usp. Walter Kasper, *Isus Krist*, 140).

⁵⁷ *Isto*, 267.

zahtijeva da ju se prekine. Isusova smrt zahtijeva „smrt“ njihove patnje i početak novoga života. Jedina patnja koja bi imala smisla, bila bi patnja povezana s izlaskom iz nasilne situacije.⁵⁸

Osim što se Isusova patnja i smrt na križu ima tumačiti u svjetlu njegova navještaja Kraljevstva Božjega, ima se tumačiti i u svjetlu Uskrsnuća. Za žrtve obiteljskoga nasilja može biti važna Moltmannova misao da uskrsnuli Isus upravo svojom smrću u bezbožnu sadašnjost unosi nadolazeće Kraljevstvo. Isusova smrt na križu, prema Moltmannu, „značenje“ je njegova uskrsnuća za nas i obratno: svako smisljeno tumačenje njegove smrti bez pretpostavke njegova uskrsnuća od mrtvih predstavlja nešto beznadno, jer takvo tumačenje ne može priopćiti onaj *novum* života i spasenja koji je njegovim uskrsnućem izašao na vidjelo.⁵⁹ Za žrtve partnerskoga nasilja to znači da Isusovo uskrsnuće zahtijeva da se njihova patnja vrjednuje u svjetlu novosti života koju Isus uskrsnućem donosi. Nasilni odnos ni u kom slučaju nije ta novost i nije punina života koju Isus svojim uskrsnućem nudi.

U tom kontekstu potrebno je bar kratko spomenuti neminovnu razliku koju Moltmann naglašava između Isusova križa i križa njegovih sljedbenika, nemogućnost izjednačavanja tih dvaju križeva. Kršćani koji nasljeđuju Raspetoga, nose svoj križ u svjetlu Uskrsnuća, u svjetlu ploda Isusova križa. To ujedno znači da Kristov križ ne traži ponavljanje žrtve koju je Isus podnio, već onima koji su žrtve, koji nose svoj križ naviješta pobjedu Isusova križa. Pogled na Isusov križ znači da nepravda, nasilje, zlo i smrt nemaju zadnju riječ. Žrtve obiteljskoga nasilja svoje stanje, dakle, imaju shvatiti kao stanje iz kojega treba izići znajući pri tome da je Isus na njihovoj strani, da nisu napušteni, već su u zajedništvu s njime.⁶⁰

Prethodne postavke o nasljedovanju Isusove patnje i smrti na križu upućuju da nasljedovanje Raspetoga ne može biti puko *oponašanje*. Jürgen Moltmann ističe da Isusov križ ne traži slijepo prihvaćanje patnje već *sposobnost prosudbe* zbilje

⁵⁸ Izlazak iz nasilnog odnosa ne znači samo razdvajanje partnera već je potrebna terapija i za žrtvu i za počinitelje. *Izlazak* se stoga može odnositi i na terapiju koja omogućuje rehabilitaciju. Nekad se ta terapija može odvijati dok su partneri u vezi, nekad je potrebno da se partneri zbog sigurnosti žrtve odvoje. Sve to ni u kom slučaju nije lako i može izazvati itekako bolne trenutke.

⁵⁹ Usp. Jürgen Moltmann, *Raspeti Bog*, 209-210.

⁶⁰ Kao još jedinu razliku između patnje Raspetoga i njegovih nasljedovatelja Moltmann ističe da je Isus trpio i umro u osamljenosti, dok njegovi nasljedovatelji umiru u zajedništvu s njim (usp. *isto*, 67-68).

u kojoj vlada patnja i preuzimanje odgovornosti za Kristovu poruku o Kraljevstvu koja je Isusa dovela na križ.⁶¹ Pasivno podnositi patnju koja se *može promijeniti* znači idealizirati samu patnju i nije u skladu s nasljedovanjem Raspetoga. Moltmann upozorava da se vjera odvaja od Krista koji pati i razumije ga još samo kao egzemplarnoga "trpitelja" ukoliko se mistika patnje pretvori u opravdanje same patnje, a predanost sudbini u vrlinu, melankoličnu apatiju ili samosažaljenje. U tom slučaju Isusova patnja nema više značenja za prihvaćanje vlastite patnje niti utječe na njezinu promjenu. Nasuprot tome, što se više spoznaje mistika križa, to se manje Isusa može uzeti kao uzor za trpljenje i za predanost sudbini: "Što više u mistici križa siromašni razumiju svoj križ kao Kristov križ, to više bivaju oslobođeni od predanosti sudbini i od apatije u patnji."⁶²

Ako se postavke da Isusov križ ne traži oponašanje, već sposobnost prosudbe primijene na partnersko nasilje, jasno je da Isusov križ ne traži oponašanje ni u tom suznačju, već zahtijeva prosudbu te patnje i njezino vrjednovanje u odnosu na Kristovu poruku o Kraljevstvu Božjemu. Na tu prosudbu nisu pozvane samo žrtve već i počinitelji i svi oni koji znaju i za nasilje i za Kristovu poruku. To ujedno upućuje i na činjenicu koliko je potrebno poznavanje problema partnerskoga i obiteljskoga nasilja kako bi se izbjeglo religiozno legitimiranje besmislene žrtve.

U kontekstu partnerskoga nasilja značenje ima i Moltmannovo upozorenje na oprez od moguće zloporabe teološkoga govora i pobožnosti. Da bi se izbjegla zloporaba, važno je voditi računa tko i kako govori o patnji, odnosno tko kome preporučuje patnju. Jürgen Moltmann piše o dva lica koja mistika križa i patnje mogu imati. Ako mistiku križa i patnje siromašnima i potlačenima propovijedaju moćnici, mistika križa je bogohuljenje i izrod nečovječnosti. S druge strane, mistika križa ugnjetenih može biti i očitovanje bijede i prosvjed protiv bijede, izraz njihova ljudskog dostojanstva i samopoštovanja u doživljenom štovanju Boga i u vjerovanju Kristovoj ljubavi:

"To je oslonac i sloboda u vjeri koja sprječava onog tko pati da se bezvoljno preda patnji i da u njoj napusti samog sebe, da se pomiri s ropstvom i da se osjeća samo kao rob ili kao radna snaga ili pak kao ništa. Vjera koja je u pogledu na patničkog i raspetog

---

⁶¹ *Isto*, 78.

⁶² *Isto*, 64-65.

Boga stečena u onoj mistici križa spriječila je utonuće u bijedu, napuštanje sebe i dovoljno često samoubojstvo iz očaja.”⁶³

Ako se navedeno Moltmannovo promišljanje prenese na razinu partnerskoga nasilja, bogohuljenje je propovijedanje patnje žrtvama obiteljskoga nasilja kao stila ophođenja s nasilnom situacijom ukoliko dolazi od počinitelja ili onih koji mogu utjecati na promjenu društvenih struktura koje nasilje omogućuje. U tom se slučaju i žrtvu i nasilnika osuđuje na zarobljenost u đavoljem krugu nasilja i ne otvara im se mogućnost izlaska. Ako pak sama žrtva svoju patnju uspoređi s Kristovom patnjom, to joj može vratiti osjećaj dostojanstva unatoč poniženosti i bespomoćnosti, osjećaj da je Bog na njezinoj strani i to je može potaknuti na izlazak iz začaranoga kruga nasilja.⁶⁴

Isusov križ kao znak nasilja, ljubavi i patnje, ne može dakle biti rabljen kao poziv žrtvama na pasivno podnošenje patnje u nasilnom partnerskom odnosu. Isusov križ je poziv i žrtvama i počiniteljima i promatračima, ali u smislu prosudbe tog nasilja u svjetlu Isusova navještaja o Kraljevstvu Božjem i Isusova uskrsnuća. U tom smislu Isusov križ svima nosi nadu izlaska iz začaranoga kruga nasilja i nadu života u punini.

ZAKLJUČAK

Sociološka i druga istraživanja koja imaju svrhu demitologizacije, odnosno znanstvene provjere uobičajenog poimanja i tumačenja obiteljskoga i partnerskoga nasilja, važna su i za teologiju, budući da ukazuju na sadržaje kršćanske vjere koji se rabe za opravdanje nasilja i održavanje nasilnog odnosa. U okviru ovoga članka osobita pozornost bila je usmjerena na mit da ljubav i nasilje ne idu zajedno i demitologizaciji toga mita, odnosno, na činjenicu da ljubav postoji i u nasilnim odnosima te da parovi u tumačenju paradoksa ljubavi i nasilja posežu ne samo

⁶³ Isto, 62-63.

⁶⁴ Mnoge žene žrtve obiteljskoga nasilja svjedoče da im je upravo oslonac u Bogu dao snagu da očuvaju vlastito dostojanstvo. Primjerice: “Moje dopiranje do Boga – to je bio jedini dio života koji sam mogla kontrolirati. Kad ne možete odlučivati kad ćete jesti, gdje ćete toga dana ići (...) vaše su privatne misli jedina stvar koju možete kontrolirati.” (Shondrah Tarrezz Nash – Latonya Hesterberg, *Biblical Framings of and Responses to Spousal Violence in the Narratives of Abused Christian Women*, u: *Violence Against Women*, 15 (2009.) 3, 346.

za obrascima iz kulture već i iz kršćanstva, osobito za Isusovom patnjom i žrtvom na križu. Isusov križ promatran u svjetlu Isusova života i uskrsnuća ima, međutim, značenje prosvjeda protiv nasilja i početka novoga života. Nasljedovanje Raspetoga nije oponašanje, već odgovorna prosudba zbilje u svjetlu Isusova života, smrti i uskrsnuća. U tom smislu poziv na nasljedovanje Isusove muke na križu ne vrijedi samo za žrtve partnerskoga nasilja već i za počinitelje i sve one koji su odgovorni za društvene strukture. Isusov križ poziv je svima na izlazak iz začaranoga kruga nasilja.

Ishod istraživanja *Franjevačkog instituta za kulturu mira* koje pokazuje da većina građana Hrvatske od svih mitova o nasilju najviše podržava mit da ljubav i nasilje ne idu zajedno, ne bi se smjelo shvatiti isključivo kao pozitivno i umirujuće. To istraživanje može ukazivati na nizak prag tolerancije nasilja, na očekivanje da u partnerskom odnosu vladaju pozitivni osjećaji koji sami po sebi isključuju nasilje. Može međutim značiti i nedovoljno poznavanje problema partnerskoga nasilja, budući da u partnerskim odnosima uz nasilje postoji i ljubav. Ishode ovog istraživanja trebalo bi stoga proširiti kvalitativnim istraživanjima koja bi pokazala pravo stanje odnosa ljubavi i nasilja među parovima u Hrvatskoj u čijim vezama postoji nasilje.

MYTHS OF FAMILY VIOLENCE WITH SPECIAL ANALYSIS AND THEOLOGICAL REFERENCE TO THE MYTH THAT LOVE AND VIOLENCE CAN'T GO TOGETHER

Summary

This article discusses the issues of “myths” of family and partnership violence and their “demythologization”. It also gives a scientific verification of numerous convictions, propositions and teachings about violence, explaining the theological justification of co-existence of love and violence in a partnership relation.

For the first time, in this paper we present the results of the research on the myths about family violence, carried out by the *Franciscan Institute for the Culture of Peace* carried out on the general population in the Republic of Croatia, at the end of 2005. According to this research, a great majority of the examinees support the myth that love and violence can't go together. In support of that myth there are no statistically relevant differences

regarding sex, education, age and religiosity. The differences that appear show a tendency that women, the young, higher educated and atheists are more inclined to support this opinion. Statistically relevant difference which appears is related only to region. In a greater number than in other regions, this myth is supported by the inhabitants of Istria and Primorje. For the explanation of these differences, further researches are needed.

Various researches indicate that in a partnership-relation love and violence can co-exist, and that partners, when explaining this paradox, use cultural as well as Christian contents, especially the Cross of Jesus Christ. Having this in mind, in the third part of the article, on the basis of the theology of inheritance of Jesus' Cross and suffering by Jürgen Moltmann, we rethink and question the justification of this explanation.

Key words: *myth, violence, love, partnership, family, cross, suffering, resurrection, inheritance.*